

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2025-1-10>

УДК 332.02:332.1

JEL O18, R11, R58

П. В. Жук

кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник відділу регіональної екологічної політики та природокористування ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: pzhuk@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4895-7752>

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

За результатами дослідження запропоновано об'єктами підтримки розглядати територіальні громади, до складу яких входять населені пункти зі статусом гірських, гірських територіальних громад. Зазначено необхідність урахування соціально-економічних показників гірських територіальних громад для вибору інструментів реалізації державної політики підтримки розвитку цих громад. Обґрунтовано підходи до категоризації гірських територіальних громад за рівнями економічної конкурентоспроможності та соціального розвитку. Здійснено групування громад за їхньою власною економічною спроможністю та виділено три групи громад: економічно конкурентоспроможні, проблемні та кризові. Указано на проблеми інформаційного забезпечення такого поділу громад з огляду на такі соціальні показники, як динаміка кількості наявного населення і рівень його зайнятості. Висвітлено пропозиції щодо змін нормативно-правових актів, які регламентують державну підтримку соціально-економічного розвитку гірських територій. Зокрема, запропоновано внести зміни й доповнення до Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», передбачивши надання гарантій соціально-економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських, ураховуючи рівень економічної конкурентоспроможності територіальних громад, до складу яких вони входять.

Ключові слова: гірські території, гірські територіальні громади, економічна конкурентоспроможність, категоризація, диференціація підтримки розвитку.

Zhuk P. V. DIFFERENTIATION OF APPROACHES TO STATE SUPPORT FOR MOUNTAIN AREAS IN UKRAINE

The article considers the issues of state support for the socio-economic development of mountain areas, the identification of support objects, their categorization, and the differentiation of support instruments by selected groups of mountain areas. The author suggests that territorial communities including settlements that have been granted the status of mountain ones (mountain territorial communities) should be considered as objects of support. The need to take into account the socio-economic indicators of mountain territorial communities when choosing tools for implementing the state policy to support their development is emphasized. Approaches to the categorization of mountain territorial communities by levels of economic competitiveness and social development are substantiated. The communities are grouped according to their economic capacity, with three groups of communities identified: economically competitive, problematic, and crisis communities. The problems of the information base for such a division of communities are outlined taking into account social indicators: the dynamics of the number of available population and its employment rate. Suggestions for amendments to the legal acts regulating the state support for the socio-economic development of mountain areas are offered. In particular, the author suggests amending the Law of Ukraine «On the Status of Mountain Settlements in Ukraine» to provide guarantees for the socio-economic development of settlements granted the status of mountain ones, taking into account the level of economic competitiveness of the territorial communities of which they are part. As for the communities of group I (economically competitive), the article suggests limiting the benefits provided by law to citizens living in the territory of a settlement granted the status of a mountain one. As for the communities of group II (problematic), the article suggests strengthening the application of the horizontal budget equalization tool by supplementing the procedure for calculating the basic subsidy with the introduction of an additional compensatory mountain coefficient, increasing the amount of educational and healthcare subventions, and making wider use of the tools of the State Regional Development Fund, etc. to improve the infrastructure of communities. Support for Group III (crisis) communities should be aimed at accelerating economic development and building social, communal, engineering, and environmental infrastructure, which requires the involvement of mechanisms to stimulate private sector investment to accelerate their economic growth.

Keywords: mountain areas, mountain territorial communities, economic competitiveness, categorization, differentiation of development support.

Формулювання проблеми. Підтримка соціально-економічного розвитку гірських територій є одним із глобальних завдань сьогодення, визначених у документах Організації Об'єднаних Націй. Це

зумовлюється великим значенням гір у житті глобальної екосистеми та ускладненими умовами ведення господарської діяльності на гірських територіях, що в багатьох випадках призводить до

матеріальних труднощів і соціального неблагополуччя мешканців гір [1]. У нашій країні соціально-економічна підтримка гірських територій набула законодавчого втілення з прийняттям Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні». З часу його прийняття пройшло 30 років, за які проявили себе нові питання, що потребують законодавчого унормування шляхом внесення змін і доповнень до нього. Серед них – урахування різних рівнів соціально-економічного розвитку та диференціювання підходів до підтримки гірських територій України. Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки в редакції, затвердженій постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695, передбачала перехід до територіально спрямованої політики розвитку й надання підтримки окремим територіям, що характеризуються особливими соціально-економічними проблемами. Серед них зазначалися гірські території. Водночас постає питання ідентифікації та виділення територій, які будуть об'єктом державної підтримки, конкретизації її інструментів.

Аналіз останніх досліджень. Питання підтримки гірських територій України останніми роками висвітлювалися в публікаціях низки вітчизняних авторів, серед яких: С. Максименко [2], М. Пітюлич [3], А. Ткачук [4], В. Федюк [5] та ін. Матеріали їхніх досліджень розкривають концептуальні підходи до активізації економічного й соціального розвитку гірських територій, збереження їхніх екологічних функцій, містять аналіз гірської політики держав-членів ЄС та інших країн світу й можливостей застосування зарубіжного досвіду для України. Водночас питання категоризації гірських територій України, виділення серед них проблемних, які першочергово потребують державної підтримки, не висвітлювалися. Автор намагався заповнити цю прогалину у своїх попередніх публікаціях [6-7].

Метою статті є конкретизація методичного підходу до категоризації гірських територій і висвітлення пропозицій щодо її інституціалізації через нормативно-правові акти України з диференціацією інструментів підтримки цих територій.

Основні результати дослідження. Розглядаючи проблеми підтримки соціально-економічного розвитку гірських територій, важливо визначитися щодо суб'єктів та об'єктів підтримки. У цій публікації увага зосереджена на питаннях державної підтримки, суб'єкт якої іманентно визначений – держава та її інститути, а от питання щодо об'єкта підтримки необхідно окреслити детальніше. Якщо його розглядати в контексті законодавчо-нормативних актів України, які регламентують державну підтримку гірських територій (Закон України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», постанови Кабінету Міністрів України «Про перелік населених пунктів, яким надається статус гірських» і «Про умови оплати праці осіб, які працюють в гірських районах»), то об'єктами підтримки слід розглядати суб'єктів господарювання інфраструктурної сфери, виробників агропродукції, установи освіти, охорони здоров'я, культурно-побутового та торговельного обслуговування тощо, які здійснюють діяльність у населених пунктах, яким надано статус гірських, а також населення – громадян, яким надано статус особи, що проживає і працює (навчається) на території такого населеного пункту. Ураховуючи, що

більшість об'єктів підтримки отримує її від трансфертів, субвенцій з Державного бюджету України через бюджети територіальних громад, серед об'єктів підтримки насамперед слід розглядати територіальні громади базового рівня, у межах яких розташовані населені пункти, яким надано статус гірських (далі – гірські територіальні громади).

Отже, зважаючи на вітчизняну преференційну практику, яка націлена на підтримку населених пунктів зі статусом гірських і здійснюється переважно через бюджети територіальних громад, до складу яких вони входять, категорію гірських територій пропонується розглядати стосовно гірських територіальних громад.

Чинна в ЄС територіальна типологія передбачає виділення гірських субрегіонів рівня NUTS-3, тобто адміністративно-територіальних одиниць рівня, вищого від базового, який відповідає вітчизняним адміністративним районам. Методологія виділення їх автором висвітлювалася у [7, с. 14-16]. На нашу думку, до входження України в ЄС, а також ураховуючи втрату адміністративними районами за результатами реформи децентралізації майже усіх територіальних управлінських функцій, недоцільно відмовлятися від усталених в Україні підходів до ідентифікації гірських територій через виділення населених пунктів зі статусом гірських, водночас розглядаючи їх у системі адміністративно-територіального устрою. Також зазначимо, що в ЄС здійснюється підтримка не всіх, а лише менш розвинутих, проблемних територій.

В українському законодавстві декларуються дві форми державної підтримки гірських територій: державні гарантії соціально-економічного розвитку (виділення бюджетних коштів на розвиток матеріально-технічної бази пасажирського транспорту, дорожнього господарства, систем телекомунікацій, освіти, охорони здоров'я тощо), а також пільги громадянам, які проживають, працюють або навчаються на території населених пунктів, яким надано статус гірських. Водночас не всі гірські населені пункти характеризуються низьким рівнем соціально-економічного розвитку та потребують державної підтримки на однаковому рівні. Частина з них входить до складу територіальних громад з високими показниками власної економічної спроможності, які можуть забезпечувати соціально-економічний розвиток своїх населених пунктів без державної підтримки, а її варто спрямовувати на громади з нижчими власними можливостями розвитку. Тобто назрілим є питання щодо поглиблення підходів до вирішення проблем розвитку гірських територій.

Аналіз економічної конкурентоспроможності територіальних громад, у складі яких є гірські населені пункти, було здійснено нами за критерієм власних надходжень до бюджетів таких громад (без трансфертів, запозичень тощо). Він дає підстави для виокремлення трьох груп громад: I – економічно конкурентоспроможні, до яких пропонується віднести громади з надходженнями до їхніх бюджетів у розрахунку на одного мешканця на рівні 90% і вище від загального показника надходжень місцевих бюджетів територіальних громад України (не враховуючи столичного міста Київ); II – проблемні, з надходженнями до їхніх бюджетів у розрахунку на одного мешканця на рівні 50-90% загального

ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА ТА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

показника по країні; III – кризові, з надходженнями до їхніх бюджетів у розрахунку на одного мешканця менш ніж 50% загального показника по країні.

Результати аналізу показують, що з 85 гірських територіальних громад України 10 належать до економічно конкурентоспроможних (Кольчинська та

Полянська громади Закарпатської обл.; Поляницька, Яремчанська, Ворохтинська, Долинська, Зеленська громади Івано-Франківської обл.; Славська, Сколівська, Трускавецька громади Львівської обл.), 32 громади – до проблемних (група II) і 43 громади – до кризових (група III) (табл. 1).

Таблиця 1

Групування гірських територіальних громад України за економічною конкурентоспроможністю, 2024 р.

Група	Назва громади	Район	Кількість населених пунктів		Чисельність населення, осіб	Надходження до бюджетів (без трансфертів)	
			усього	зокрема гірських		усього, тис. грн	на од. населення, грн на рік
1	2	3	4	5	6	7	8
<i>Закарпатська область</i>							
I	Кольчинська	Мукачівський	12	5	9617	170691,6	17749
I	Полянська	Мукачівський	13	2	13792	124292,4	9012
II	Великобerezнянська	Ужгородський	8	6	9973	74252,3	7445
II	Воловецька	Мукачівський	4	4	8885	63240,7	7118
II	Свалявська	Мукачівський	1	10	27577	188749,3	6844
II	Ставненська	Ужгородський	12	12	7002	47327,0	6759
II	Ясінянська	Рахівський	7	7	18712	125827,6	6724
II	Іршавська	Хустський	20	9	35893	221470,5	6170
II	Богданська	Рахівський	6	6	10558	63708,3	6034
II	Неліпинська	Мукачівський	2	4	5279	31124,2	5896
II	Дубинецько-Малоберезнянська	Ужгородський	9	4	6713	38442,3	5727
II	Усть-Чорнянська	Тячівський	4	4	6909	39544,4	5724
II	Хустська	Хустський	28	5	80858	456051,8	5640
II	Рахівська	Рахівський	7	7	23601	131460,9	5570
II	Костринська	Ужгородський	6	6	5127	27838,0	5430
II	Міжгірська	Хустський	22	22	24896	128916,8	5178
II	Чинадіївська	Мукачівський	14	7	14839	76706,2	5169
II	Пилипецька	Хустський	11	11	7095	33959,8	4786
III	Жденіївська	Мукачівський	11	11	4694	17343,1	3691
III	Синевирська	Хустський	6	6	6376	22845,4	3583
III	Горинчівська	Хустський	16	10	12785	45079,9	3526
III	Тур'є-Реметівська	Ужгородський	17	7	16107	56381,0	3500
III	Вільховецька	Тячівський	6	3	12428	41987,4	3376
III	Дубівська	Тячівський	5	5	20371	66971,5	3286
III	Нижньоворітська	Мукачівський	11	11	9917	31941,5	3221
III	Білківська	Хустський	6	3	20650	65906,5	3192
III	Великобичківська	Рахівський	9	8	29526	94148,2	3189
III	Нересницька	Тячівський	12	10	30550	94028,7	3078
III	Буштинська	Тячівський	9	1	25813	79106,8	3065
III	Колочавська	Хустський	5	5	8757	26561,5	3033
III	Углянська	Тячівський	6	4	10646	29522,0	2773
III	Довжанська	Хустський	8	3	16801	45022,1	2680
III	Солотвинська	Тячівський	9	1	35139	83828,0	2386
III	Драгівська	Хустський	7	5	13821	30426,3	2201
III	Керецьківська	Хустський	4	1	14959	30821,6	2060
<i>Івано-Франківська область</i>							
I	Поляницька	Надвірнянський	7	7	4760	175521,1	36874
I	Яремчанська	Надвірнянський	2	2	13674	165940,7	12135
I	Ворохтянська	Надвірнянський	2	2	6003	66964,6	11152
I	Долинська	Калуський	22	16	48644	535450,6	11008
I	Зеленська	Верховинський	6	6	1915	19955,0	10420
II	Богородчанська	Івано-Франківський	17	6	28358	226025,4	7970
II	Надвірнянська	Надвірнянський	13	9	43065	336923,0	7824
II	Брошнів-Осадська	Калуський	5	2	11160	84522,9	7574
II	Вигодська	Калуський	17	17	18215	130173,5	7147
II	Пасічнянська	Надвірнянський	11	11	20848	143110,2	6864
II	Дубівська	Калуський	11	11	6958	38857,9	5585
II	Косівська	Коломийський	15	12	32600	177205,6	5436
II	Верховинська	Верховинський	20	20	9845	95310,2	4803

1	2	3	4	5	6	7	8
III	Болехівська	Калуський	11	8	19666	86553,6	4401
III	Старобогородчанська	Івано-Франківський	5	2	5926	25763,3	4348
III	Білоберізька	Верховинський	17	17	8639	36863,4	4267
III	Рожнятівська	Калуський	10	6	20162	80681,2	4002
III	Дзвиняцька	Івано-Франківський	5	5	8291	33018,3	3982
III	Спаська	Калуський	6	6	5807	22458,4	3867
III	Яблунівська	Коломийський	11	11	15801	60750,3	3845
III	Перегінська	Калуський	16	15	23795	89710,6	3770
III	Матеївецька	Калуський	17	1	8022	29172,9	3637
III	Делятинська	Надвірнянський	5	5	21312	71823,3	3370
III	Нижньовербізька	Коломийський	6	1	13182	39120,4	2968
III	Кутська	Коломийський	7	5	15917	44366,4	2787
III	Солотвинська	Івано-Франківський	14	14	26033	67210,9	2582
III	Печеніжинська	Коломийський	9	8	17005	42500,1	2499
III	Витвицька	Калуський	9	9	5748	13957,1	2428
III	Космацька	Коломийський	3	3	8125	19032,4	2342
III	Ланчинська	Надвірнянський	5	3	11092	25372,3	2287
<i>Львівська область</i>							
I	Славська	Стрийський	16	16	14217	487789,	34310
I	Сколівська	Стрийський	17	16	20262	273353,1	13491
I	Трускавецька	Дрогобицький	8	2	39375	396480,7	10069
II	Східницька	Дрогобицький	22	22	16360	134417,4	8216
II	Грабовецько-Дулібівська	Стрийський	12	1	12201	86127,6	7059
II	Старосамбірська	Самбірський	26	18	21173	122981,8	5808
II	Козівська	Стрийський	24	24	11471	53606,3	4673
III	Турківська	Самбірський	25	25	22529	102153,7	4534
III	Боринська	Самбірський	33	33	23371	91175,9	3901
III	Добромилська	Самбірський	37	7	19868	68377,2	3442
III	Хирівська	Самбірський	25	11	15231	48188,7	3164
III	Стрілківська	Самбірський	21	21	14349	32153,5	2241
<i>Чернівецька область</i>							
II	Вижницька	Вижницький	10	3	16794	128850,8	7672
II	Усть-Путильська	Вижницький	13	13	5451	25948,6	4760
II	Берегометська	Вижницький	13	8	18387	86724,1	4717
II	Путильська	Вижницький	18	18	11289	52957,5	4691
III	Сторожинецька	Чернівецький	17	1	42154	183264,5	4347
III	Селятинська	Вижницький	10	10	4709	20191,8	4288
III	Конятинська	Вижницький	10	10	4792	14025,3	2927
III	Красноїльська	Чернівецький	2	1	11221	25117,8	2238

Джерело: складено та розраховано автором за даними [8-9].

Показник надходжень до бюджетів територіальних громад України (без м. Києва) у 2024 р. становив 9193 грн на одну особу (власні надходження бюджетів територіальних громад – 322 673,0 млн грн [8]; кількість населення – 35,1 млн осіб [9]).

Власні надходження до бюджетів територіальних громад є достатньо об'єктивним, коректним, статистично доступним показником для диференціації громад за їхньою економічною конкурентоспроможністю. Разом із соціально-економічними показниками (демографічна ситуація, зайнятість населення) вони можуть слугувати базовими для визначення територіальних громад, які потребують державної підтримки розвитку.

Критеріями визначення їх убачаються:

- власна економічна спроможність гірських територіальних громад – рівень надходжень до місцевих бюджетів територіальних громад (без трансфертів та інших видів зовнішніх надходжень, запозичень) у розрахунку на одну особу порівняно з відповідним показником по територіальних громадах країни загалом);

- рівень зайнятості та безробіття серед осіб, що постійно проживають у територіальних громадах, порівняно із середнім значенням по країні;
- динаміка чисельності населення територіальних громад порівняно із загальнодержавним показником.

Критерії та параметри й ознаки, за якими пропонується здійснювати групування гірських територіальних громад в Україні, наведені в табл. 2.

Наголосимо, що застосування критеріїв рівня безробіття населення та динаміки кількості населення в разі групування громад попередньо потребує вирішення питань забезпечення необхідними офіційними даними.

Пропоноване групування гірських територіальних громад дасть змогу диференціювати підходи до державної підтримки їхнього розвитку. Якщо стосовно громад групи I можна обмежитися пільгами громадянам, яким надано статус особи, що проживає на території населеного пункту, якому надано статус гірського, то для громад групи II та III підтримка має

Критерії та параметри виділення груп (типів) гірських територій України

Групи гірських територіальних громад	Критерії виділення		Примітки
	Назва критерію	Параметри, ознаки критерію	
I. Економічно конкурентоспроможні	1.1. Власна економічна спроможність територіальних громад – надходження до місцевого бюджету громади (без трансфертів та інших видів зовнішніх надходжень, запозичень) у розрахунку на одну особу	Дорівнює чи перевищує 90% показника власних надходжень бюджетів територіальних громад України в розрахунку на одну особу	Такий тип територій ідентифікується за умови відповідності встановленим параметрам, ознакам не менше ніж за двома критеріями, зокрема критерієм 1.1
	1.2. Рівень безробіття населення громади	Нижчий від середнього по країні	
	1.3. Динаміка кількості наявного населення	Приріст кількості наявного населення або скорочення темпами, нижчими, ніж по країні загалом	
II. Проблемні	2.1. Власна економічна спроможність територіальних громад – надходження до місцевого бюджету громади (без трансфертів та інших видів зовнішніх надходжень, запозичень) у розрахунку на одну особу	Дорівнює чи перевищує 50%, але становить менш ніж 90% показника власних надходжень бюджетів територіальних громад України в розрахунку на одну особу	Такий тип територій ідентифікується за умови відповідності встановленим параметрам, ознакам не менше ніж за двома критеріями, зокрема критерієм 2.1
	2.2. Рівень безробіття населення громади	Перевищує середній по країні менше ніж удвічі	
	2.3. Динаміка кількості населення	Скорочення кількості наявного населення вищими темпами, ніж по країні загалом	
III. Кризові	3.1. Власна економічна спроможність територіальних громад – надходження до місцевого бюджету громади (без трансфертів та інших видів зовнішніх надходжень, запозичень) у розрахунку на одну особу	Менше половини показника власних надходжень бюджетів територіальних громад України в розрахунку на одну особу	Такий тип територій ідентифікується за умови відповідності встановленим параметрам, ознакам за всіма критеріями
	3.2. Рівень безробіття населення громади	Перевищує середній по країні більше ніж удвічі	
	3.3. Динаміка кількості населення	Скорочення кількості наявного населення вищими темпами, ніж по країні загалом	

Джерело: розробка автора.

націлюватися на прискорення економічного розвитку й розбудову соціальної, комунальної, інженерної та екологічної інфраструктури. Зокрема, для громад групи II пропонується підсилити застосування інструменту горизонтального бюджетного вирівнювання, доповнивши процедуру розрахунку базової дотації запровадженням додаткового компенсаційного гірського коефіцієнту, збільшити розміри освітньої та медичної субвенцій, а також ширше використовувати інструменти Державного фонду регіонального розвитку, міжнародної технічної допомоги тощо для поліпшення інфраструктурного забезпечення громад.

Громади, виділені в групу III, окрім заходів, пропонованих стосовно громад групи II, потребують додаткових механізмів стимулювання розвитку. Ефективним видається запровадження на їхніх територіях преференційного інвестиційного режиму як ефективної форми державно-приватного партнерства, спрямованої на залучення позабюджетних інвестицій для вирішення завдань господарського й соціального розвитку гірських територій України, створення нових робочих місць для мешканців гірських населених пунктів у пріоритетних видах економічної діяльності, сумісних зі специфікою гір.

Упровадження диференційованого підходу до державної підтримки гірських територіальних громад вимагає законодавчих змін. Тому пропонуємо внести зміни й доповнення до Закону України «Про статус гірських населених пунктів в Україні», а саме: статтю 3 доповнити завершальними абзацами:

Державні гарантії соціально-економічного розвитку населених пунктів, яким надано статус гірських, надаються з урахуванням рівня економічної конкурентоспроможності територіальних громад, до складу яких вони входять. Порядок розподілу територіальних громад, до складу яких входять населені пункти, яким надано статус гірських, на групи за рівнем економічної конкурентоспроможності та перелік державних гарантій громадам за групами встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Переліки територіальних громад, до складу яких входять населені пункти, яким надано статус гірських, на які поширюються державні гарантії соціально-економічного розвитку, періодично оновлюються та затверджуються у складі Державної стратегії регіонального розвитку.

Для найменш економічно конкурентоспроможних громад (група III), крім інструментів прямої бюджетної підтримки з боку держави, як зазначалося вище, необхідно залучити механізми стимулювання інвестицій недержавного сектору задля прискорення їхнього економічного зростання. У цьому контексті слід було б повернутися до опрацювання і прийняття законопроекту «Про спеціальний режим інвестиційної діяльності на територіях пріоритетного розвитку у гірських зонах України», який був зареєстрований Верховною Радою України 18.02.2016 р. за № 4102, однак не прийнятий.

Висновки. Коли більшість гірських територіальних громад України мають власну економічну

спроможність у понад двічі нижчу від загальної по країні, а водночас наявні громади, власна економічна спроможність яких значно перевищує загальнодержавні значення, необхідними є перегляд та диференціація підходів до державної підтримки соціально-економічного розвитку вітчизняних гірських територій. Однак для цього необхідно виробити методологію та встановити порядок категоризації (групування) гірських територій, визначити інструменти підтримки для кожної з виділених груп. У статті автор висвітлює своє бачення шляхів розв'язання цих проблем, рівень актуальності яких обумовлює сподівання на залучення інших науковців і фахівців-практиків до процесів обґрунтування і прийняття відповідних нормативно-правових актів, необхідних для практичного вирішення проблем підвищення економічної конкурентоспроможності й соціально-економічної відсталості більшості гірських територій України.

Список використаних джерел

1. *Agenda 21*. UN, 1992. 335 p. URL: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
2. Максименко С. Розвиток гірських територій: концептуальні підходи ЄС. *Можливості розвитку гірських територій в умовах реформи децентралізації*. Київ, 2018. С. 10-13. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf>
3. Пітюлич М. М. *Гірські території Українських Карпат: сучасний стан та перспективи розвитку*: монографія. Ужгород, 2015. 320 с.
4. Ткачук А. Про гірські території та можливості їх розвитку. *Можливості розвитку гірських територій в умовах реформи децентралізації*. Київ, 2018. С. 6-7. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf>
5. Федюк В. Регіональний розвиток та підтримка гірських територій: шведський досвід для України. *Можливості розвитку гірських територій в умовах реформи децентралізації*. Київ, 2018. С. 28-32. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf>
6. Жук П. В. Гірські проблемні території Українських Карпат: ідентифікація та стимулювання розвитку. *Регіональна економіка*. 2021. № 3. С. 57-66. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-6>
7. Жук П. В. *Територіальний розвиток, природне довкілля, економіка: наукові розвідки*: монографія. Львів, 2023. 257 с. URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20230001.pdf>
8. Місцеві бюджети. *Open Budget*: сайт. 2025. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget?id=260000000>
9. *Децентралізація*: сайт. 2025. URL: <https://decentralization.ua/newgromada>

References

1. *Agenda 21* (1992). United Nations. Retrieved from <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
2. Maksymenko, S. (2018). Rozvytok hirs'kykh terytoriy: kontseptual'ni pidhody YeS [Mountain areas development: EU conceptual approaches]. In *Mozhlyvosti rozvytku hirs'kykh terytoriy v umovakh reformy detsentralizatsiyi [Mountain areas development opportunities under the decentralization reform]* (pp. 10-13). Kyiv. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf> [in Ukrainian].
3. Pityulych, M. M. (2015). *Hirs'ki terytoriyi Ukrainy's'kykh Karpat: suchasnyy stan ta perspektyvy rozvytku [Mountain areas of Ukrainian Carpathians: current condition and development perspectives]*. Uzhhorod. [in Ukrainian].
4. Tkachuk, A. (2018). Pro hirs'ki terytoriyi ta mozhlyvosti yikh rozvytku [On mountain areas and their development perspectives]. In *Mozhlyvosti rozvytku hirs'kykh terytoriy v umovakh reformy detsentralizatsiyi [Mountain areas development opportunities under the decentralization reform]* (pp. 6-7). Kyiv. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf> [in Ukrainian].
5. Fedyuk, V. (2018). Rehional'nyy rozvytok ta pidtrymka hirs'kykh terytoriy: shved's'ky dosvid dlya Ukrainy [Regional development and mountain areas support: experience of Sweden for Ukraine]. In *Mozhlyvosti rozvytku hirs'kykh terytoriy v umovakh reformy detsentralizatsiyi [Mountain areas development opportunities under the decentralization reform]* (pp. 28-32). Kyiv. Retrieved from <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/293/Mountain-areas.pdf> [in Ukrainian].
6. Zhuk, P. V. (2021). Hirs'ki problemni terytoriyi Ukrainy's'kykh Karpat: identyfikatsiya ta stymulyuvannya rozvytku [Mountain problem areas of Ukrainian Carpathians: identification and development stimulation]. *Rehional'na ekonomika – Regional Economy*, 101(3), 57-66. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-3-6> [in Ukrainian].
7. Zhuk, P. V. (2023). *Terytorial'nyy rozvytok, pryrodne dovkillia, ekonomika: naukovy rozvidky [Territorial development, natural environment, economy: scientific exploration]*. Lviv. Retrieved from <http://ird.gov.ua/irdp/p20230001.pdf> [in Ukrainian].
8. Mistsevi byudzhety [Local budgets] (2025). *Open Budget*: Website. Retrieved from <https://openbudget.gov.ua> [in Ukrainian].
9. *Decentralization*: Website (2025). Retrieved from <https://decentralization.ua/newgromada> [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах виконання відомчої теми «Організаційно-економічні засади модернізації регіональної екологічної політики в Україні» (ДР 0124U002129).

Надійшло 16.03.2025 р.